

Mircea Mihăieș. Interdicții și anateme

written by [Mircea Mihăieș] | October 10, 2019

Limba se înalță și cade odată cu oamenii. Ea este un barometru al măririi și declinului umanității mai precis decât măsurătorile economice și mai percutant decât studiile psihologice. În epocile de înflorire spirituală, limbajul atinge culmi ale subtilității și frumuseții. În cele de regres, dimpotrivă, el devine irelevant, stereotip, incapabil să exprime nuanțele. Se consideră, în general, că școala și, prin extensie, Academia, poartă responsabilitatea pentru ceea ce se numește *cultivarea limbii*. În opinia mea, aceste instituții au devenit în ultimele decenii în România principalele responsabile pentru decăderea și degradarea principalului mijloc de comunicare. Situației actuale din România i se potrivește de minune o aserțiune a unui autor comic englez: „Din felul în care vorbea, îți dădeai seama că frecventase mult timp școala. Asta era partea proastă la el”.

Nu mă refer neapărat la regulile gândite de unii (academicienii) și aplicate de ceilalți (profesorii și învățătorii). Ci la felul în care, și unii, și alții, prin scrisul și vorbitul propriu, sunt, în prea multe cazuri, contra-exemple la limbajul îngrijit, elegant, expresiv presupus de exprimarea educată. Luați, de pildă, orice pagină din studiile istorice ale academicianului X. Acest personaj, care a făcut o carieră ce n-ar fi putut fi nici măcar imaginată într-un mediu concurențial adevărat, însăilează aleatoriu cuvinte, propoziții și fraze, într-un gălgâit interminabil. Date și cifre, fanfaronade pseudo-savante, afirmații epatante, clișee încercănate, șarje insipide, banalități leșioase se aglutinează într-un ghiveci anost, subsumat unei viziuni ideologice agresive. Pentru că, nu-i așa, el e întotdeauna „cu poporul” – și nu cu adevărul, așa cum pretind minimele reguli ale discursului științific și moral.

Degradarea limbii începe întotdeauna prin mutilarea cuvintelor și destructurarea sintaxei. Nu în sensul menționat cândva de G.K. Chesterton: „Biserica și ereziile se luptă întotdeauna pe cuvinte, pentru că ele sunt singurele lucruri pentru care merită să te încaieri”. La subtilul eseist

englez, miza se plasa în zona sensurilor de profunzime, a nuanțelor și a gândirii. În înțelesul obișnuit, limbajul „moare” din cauza întrebuintării neroade, a ignoranței, a originalității cu orice preț, a inculturii.

Există însă și o formă de degradare a limbajului provocată de presiunea ideologică. Un vechi adagiu spunea: „Cine domină limbajul, domină lumea”. Acest adevăr a fost demonstrat, cu asupra de măsură, de ideologiile totalitare ale secolului al XX-lea, de la fascism și nazism la comunism și socialism. E vorba despre degradarea prin *interdicție*. Ceea ce detestă cel mai mult ideologii extremiști e bogăția limbajului. Ei știu că secretul manipulării maselor constă în folosirea unui cod lingvistic sărăcăcios, opac, lipsit de mlădiere și golit de sensuri. Cenzura se relevă astfel a fi cel mai credincios aliat al politicianului. Dictatorii sunt întotdeauna (cel puțin în exprimarea publică) asexuați, speriați de cuvintele care denotă părți anatomice, fiziologice și activități ce au legătură cu viața intimă. Le repugnă exprimarea tristeții, nemulțumirii, spaimei, durerii ori fricii. Acestea fie sunt eliminate din vocabularul societății, fie se pot exprima doar în formule voalate.

O întâlnire
scandaloasă între
Albă-ca-Zăpada-Neagră
și Rudolf, renul
hiperdezvoltat nazal

POVEȘTI
CORECTE
POLITIC
DE ADORMIT
COPILII

JAMES FINN GARNER

HUMANITAS

Regimurile și ideologiile totalitare cenzurează nu doar cuvinte, propoziții și idei, ci și gesturi. Corectitudinea politică (PC) le-a dat o crustă respingătoare, inimaginabil de primejdioasă. Ideologie a grupurilor minoritare, ea vizează obținerea de avantaje prin anularea sistemelor meritocratice. Excrescență monstruoasă a stângii, corectitudinea politică a luat cu asalt mediile intelectuale și politice, făcând adevărate ravagii. Ea e substitutul postmodernist al religiei și un triumf al resentimentului. La începutul anilor '80, lui Bruce G. Charlton, autorul unui denunț viguros al molimei PC, *Thought Prison. The Fundamental Nature of Political Correctness*, ideile promovate de diverși „lucrători sociali” i s-au părut o glumă. Zece ani mai târziu, într-o universitate americană, primejdia era vizibilă, dar încă latentă. Ideile erau „prea prosteste ca să poate fi luate în serios”. Astăzi, când PC-ul a triumfat, e cât se poate de simplu ca ideologii să „distrugă, în orice moment, viața oricui, cu orice motiv sau fără niciun motiv. Și chiar să se simtă bine făcând-o”.

În plan literar, una din reacțiile împotriva degradării limbajului pe baza comandamentelor PC a constituit-o seria de cărți ale lui James Finn Garner, *Politically Correct Bedtime Stories*. Succesul enorm al acestora, în anii 1990, arată că lumea nu-și pierduse încă busola bunului-simț. Reluând povești clasice precum *Scufița Roșie*, *Albă ca Zăpada*, *Cei trei purceluși*, *Rapunzel*, *Jack și vrejul de fasole* etc., Garner a înlocuit cuvintele ce lezau sensibilitatea ofuscată a stângii cu niște construcții de un haz nebun. În prefața cărții, Garner se scuză în fața lungii liste a celor care s-ar putea simți jigniți de viziunea tradiționalistă a Fraților Grimm sau a lui Andersen, cerându-le iertare celor care ar fi fost ispitiți să-l acuze de sexism, rasism, culturalism, naționalism, regionalism, ageism, falocentrism, heteropatriarhalism și alte denumiri din vocabularul PC. Totul, desigur, în numele unui trecut ce trebuia lichidat cu orice preț și al unei viziuni edulcorate până la diabet despre lume.

În acest Babel postmodern, iată cum i se adresează Scufița Roșie Lupului: „Consider remarca ta sexistă extrem de jignitoare, însă prefer s-o ignor, gândindu-mă la statutul bine-cunoscut de proscris al societății pe care-l ai, din cauza căruia stresul te-a obligat să elaborezi această viziune personală despre lume și viață, care este pe de-a-ntregul valabilă”. Scufița Roșie nu e o fetiță, ci o „tânără persoană”, Bunicuța nu are vederea slăbită, ci este „dezavantajată optic”, iar tăietorul de lemne este un „tehnician de combustibil lemnos”. Între timp, ficțiunea a depășit realitatea: în Franța, tradiționalii măturători se numesc, oficial, „techniciens de surface”.

În elucubrantul limbaj PC „prost” se traduce „dezavantajat la capitolul înțelepciune”, împăratul din faimoasa poveste nu e gol-goluț, ci „a adoptat un stil de viață unde hainele sunt opționale”, iar supușii săi sunt și ei „optativ îmbrăcați”. Zâna bună din *Cenușăreasa* e „îngerul împuternicit să te asiste”, Albă ca Zăpada e o „persoană adormită de o frumusețe peste medie”, iar cornul renului e o „hiperdezvoltare nazală”. În fine, piticul e o „persoană dezavantajată pe verticală”. Din pagina de carte, aberațiile trec rapid în realitate. Întrebându-l acum câțiva ani pe un profesor american venit să conferențieze la Universitatea noastră dacă e însoțit de cineva, mi-a răspuns fără să clipească: „Yes. Here's my significant other too”. În

traducere: omul călătorea împreună cu nevasta, „celălaltul” lui „semnificativ”.

atacul asupra vechilor formule de descriere a realității mutilează în mod radical. Limbajul e agresat cu violență, din presupusa dorință de a cruța sensibilități și de a atinge mult-clamata „egalitate de șanse” a indivizilor. În fapt, efectul e, în cel mai bun caz, comic. El ne readuce în epoca „prețioaselor ridicole” ale lui Molière. Consecințele în plan social sunt însă cuantificabile: cine nu respectă *newspeak*-ul imaginat de ideologii PC este eliminat din lumea autodefinită drept onorabilă. Într-un articol din primăvara acestui an, publicat în **România literară**, dădeam exemplul barbariei legate de reeditarea unei cărți clasice, *Huckleberry Finn*: „Editura NewSouth Books a găsit că limbajul lui Mark Twain nu mai e compatibil cu epoca noastră, a corectitudinii politice. Drept urmare, a înlocuit cele două sute de ocurențe în roman ale cuvântului «nigger» («negrotei») cu «slave» («sclav»). Care o fi noima acestei bizare echivalări, doar «editorul» va fi știind (Alan Gribben, de la Auburn University, Montgomery). Eu nu văd posibil niciun fel de sinonimie: istoria a cunoscut milioane de negri care n-au fost sclavi, și un număr încă mai mare de sclavi care n-au fost negri... Doar mintea brăzdată de neliniști găunoase a unui cenzor își poate imagina că, dacă ai șters un cuvânt, ai eliminat realitatea neconvenabilă.

De același tratament s-a bucurat și *Injun*, forma peiorativă a ceea ce astăzi e definit drept *Indian-American*. Injun Joe, personajul care întrupează una din formele goticului întunecat ale literaturii americane din secolul al XIX-lea, e astfel deposedat de identitatea etnică. Las' că în romanul lui Twain el e un personaj, cum se zice azi, *hibrid*, pe jumătate *native-American*, pe jumătate alb. Dacă mai adăugăm și informația că într-una din recente ecranizări ale cărții Injun Joe e jucat de o «piele roșie» – altă sintagmă interzisă, spre deosebire de «față palidă», care e pe deplin acceptabilă – cu numele neoaș-teutonic Eric Schweig, ne găsim într-un ghiveci identitar pe care nu l-ar putea descifra nici Noam Chomsky, flancat de Derrida și Badiou...

Motivația «savantului» Gribben e decupată din arsenalul pedagogilor staliști. Pentru aceștia, realitatea e o entitate manipulabilă, un decor modificat după împrejurări, gândit să-i mențină pe oameni într-o perpetuă stare de infantilizare. Orice contrazice dogmele privind viitorul de aur al omenirii și fericirea universală e eradicat fără milă. Oamenii nu trebuie expuși la nimic din ceea ce ar tulbura utopia indusă de opiumul ideologic, «eterna strălucire a minții fără pată», cum i-a spus, în alt context, Alexander Pope. Pentru slujbașii neantului corect politic, istoria omenirii e un șir de zâmbete pe care indivizii și le-au aruncat peste epoci și forme geografice”.

Limbajul devine, prin interdicții și anateme, un cloroform aplicat de corectitudinea politică celor care se încapățânează să nu rupă legăturile cu trecutul. Un trecut vinovat prin simplul fapt că e o construcție a omului alb, creștin, suprematist, sexist, heterosexual și iubitor de dicționare, lexicoane și enciclopedii.

(Fragmente din acest articol
au fost prezentate în cadrul Colocviului *Cultura limbii*,

Braşov, august 2019.)